

Erdészeti gyűjtemények XV.

Az erdőművelés kézi eszközei

Az erdőművelés szerteágazó műveleteit, így a csemetetermesztést, az erdősítéseket és felújításokat, valamint az ápolásokat mindig is a rendkívül nagy kézimunka-igény jellemezte. Az idők folyamán munkafolyamataihoz sokféle eszköz alakult ki, amelyek egy részét még napjainkban is használjuk.

A 19. század végétől fellendült a hazai erdőgazdálkodás. Erről a korról az alábbiakat írta 1897-ben *Vadas Jenő*: „*A találmányok korszakát éljük, melyben a technika vívmányai minden téren éreztetik jótékony hatásukat. Az erdőgazdaság célját előmozdítani hivatott eszközök, készülékek és gépek is a legutóbbi években észrevehetően megszáporodtak, sőt a már gombamódra sokasodó s innen is, onnan is ajánlott »magvető« készülékek és gépek »kitűnő tulajdonságainak« untalan hangoztatását, ha bosszankodással nem, de mindenestre kételkedő mosolygással fogadjuk.*”

A korszakban használt kézi eszközökről korabeli szakirodalmakból, így többek között *Bedő Albert* és *Vadas Jenő* munkáiból kaphatunk pontosabb képet. Ezeknek a hajdani eszközöknek nagyobb része a technika gyors fejlődésével

elavulttá vált. Ugyanakkor felkutatásuk és megőrzésük a jövő számára még napjainkban is fontos feladat.

Az évszázados hagyományokkal rendelkező *csemetetermesztéshez* megszámlálhatatlan eszköz alakult ki, művelésorai országsszerte ismertek voltak. Az újdonságokról a szakmai lapok, így a korabeli Erdészeti Lapok mellett szakkönyvekből szerezhettek tudomást a szakemberek.

A csemetekertek eleinte ideiglenes jellegűek voltak, többnyire az erdősítendő terület közelében jelölték ki őket. Később, elsősorban a munkaerő szervezhetősége miatt, nagy, a településekhez, erdészeti központokhoz kapcsolódó kertek váltak jellemzővé.

Az 1800-as évek végén a hazai kertek elsősorban a tölgyek, a lucfenyő és az akác megnevelését szolgálták. Az újításokat igyekezett a szakma kipróbálni, amelyre többek között a meglévő négy erdőőri szakiskola csemetekertjét is felhasználták.

A nehéz, nagy pontosságot igénylő magvetésekhez többen igyekeztek eszközöket készíteni. Ezek egyike volt a királyhalmi erdőőri szakiskola főerdőőre, *Lótos János*, akinek a *Lótos-féle magvető eke* köszönhető. Eszközét *Vadas Jenő* az Erdészeti Lapok 1897. évi hasábjain mutatta be a szakmának.

1. kép *Lótos-féle magvető eke*

2. kép. *Praxa Béla akácmag vetőgépe*

3. kép. *Csemetefűró fejrésze*

4. kép. *Heyer-féle csemetefűrók*

Vélhetően az előzőnél kevésbé terjedt el *Praxa Béla akácrag sorvető gépe*, amelyből egyet az ásatthalmi Bedő Albert Erdészeti Technikum múzeumában őriznek.

A megnevelt csemeték kiemeléséhez és ültetéséhez hajdan szintén sokféle eszköz állt a rendelkezésre.

Példaként említhetők a különböző méretű csemetefűrók. Mivel ezek használata nehézkesnek bizonyult, ezért egyszerűbb fűrók terjedtek el. Az egyik ilyen típus a *Heyer-féle csemetefűró*, amelyeket gyökeres csemeték kiemelésekor használtak. Az eszköz kúp alakú kiképzése megkönnyítette talajba nyomását.

A különböző méretű csemetékhez más-más átmérőjű és hosszúságú csemetefűrók terjedtek el. Ugyancsak a csemeték gyökeres kiemeléséhez alkalmazták az eltérő kialakítású homorásókat. Ennél az eszköznél előbb a csemete egyik oldalánál a talajba szúrták az eszközt, majd a másik oldalról besúrva talajjal együtt tudták kiemelni.

A megnevelt és kiemelt csemeték elültetésére szintén számos eszközt alkalmaztak. A *Buttlár-féle ültetővasat* kisebb méretű, 1-2 éves csemeték ültetésére használták. Kialakítása, folytán kötöttebb talajokon is használhatták.

5. kép. Heyer-féle csemetefűrók fejrésze

6. kép. Wartenberg-féle ültetővas (bal) és homorásó (jobb)

A *Wartenberg-féle ültetővas* méreténél és súlyánál fogva alkalmasabb volt méretesebb lyukak készítésére, mint a *Buttlár-féle*. A súlya közel 5 kg volt, a magassága pedig elérte az 1 métert.

Mindkettő esetében a fejrészen található nyílást a súlycsökkenés miatt találták ki. Az ültetővasak súlyuk miatt hosszabb távon eltűntek, már régóta nem használunk ilyeneket. Helyettük a fém borítású faültetők terjedtek el.

Ugyanebben az időben már különböző típusú ékások is ismertek voltak, amelyekből Vadas Jenő könyvében számos típust mutat be. Ezek közül a keskeny kialakításút *ültető lánzdzsának* nevezte. Az ékások elsősorban a kézi pótlásoknál napjainkban is elterjedtek.

Az egy évszázada használt erdőművelő kézi eszközök nagyrésze eltűnt. Elsősorban hajdani szakkönyvek lapjain találkozhatunk velük. Közülük minél többet igyekezzünk megőrizni a jövőnek, hiszen ezek a régi eszközök is sokat tudnak mesélni az értő kutatóknak és gyűjtőknek.

Andrési Pál okl.
erdőmérnök

7. kép. Buttlár-féle ültetővas

8. kép. Régi ékások